

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۲/۰۵/۱۵

دودیال

د ثور د میاشتی د درېیمې اونۍ په مناسبت:

انکتاد (UNCTAD)

او پرمختیای هیوادو ته یې پاملرنه

(زمور د گرانبه کانونو برخلیک)

افغانستان د پیاوړی اقتصادي پوتانسيل او د پرمختيا له بڼه ظرفیت سره سره، یو ورسته پاتی هیواد دی. تولیدی عوامل لکه؛ زمکه، دکارخواک او اوبه لرو، خو متاسفانه د پانگي له قلت سره مامخ یاستو، مور ددوام لرونکو جگړو له امله ونشو کولای کورنی او بهرنی پانگوني دنه وده ورکړو. تیرو شلو کلو کي د حکومت یو اقدام دا و چې د پانگوني د ملاتړ اداره (ایسا) یې جوړه کړه، مگر هغه هم اغیزمنه نه وه. بیا یې له څو کلونو رادیکخوا هڅه کوله چې هیواد کی د اقتصادي پرمختیا په موخه د غویی درېیمه اونۍ د صنایعو د ودې او پانگوني په نوم ونامنخل شي. په همدې موخه دا دی یوځل بیا دغې موضوع ته پام راوړو:

په تیره بیا؛ دا په داسې حال کي چې په میدیا کي د پانگوني اودهیواد دکانونو د قرارداد خبرونه راځي. دا ډیره بڼه خبره ده چې پانگونه جلب شي، دا به د ټولنیز او اقتصادي ثبات لامل شي. تر اوسه پوري د افغانستان اقتصاد کی کرنه عمدتاً مسلط سکتور دی، دغه سکتور پرته د اوبو لگولو له سیستم څخه نورو برخو کي ډیري پانگي او دلوري بيبي تکنالوژي ته اړتیا نلری، دغه سکتور څه ناڅه په عنعنوی طرز او یو څه په مناسبی تکنولوژی^(۱) (appropriate technology) سره په یوه ریښتني مولد او تجارتي (commercial) سکتور بدلیدای شي چې له عنعنوی بخور ونمیر (subsistence) حالت سره به ډیر توپیر ومومي، په تیره بیا د متراکمو بڼونو، کلیوالی تشبثاتو او مالدارۍ په بڼه کیدو سره، مو کرنه بڼه کیدای شي. اوسنی وخت کي نری څلورم صنعت ته ډیر اهمیت ورکړ. څلورم صنعت (چې پخوا مومناقلات بلل) اوس ځانگړی اهمیت موندلی، دالاری او ترانسپورت؛ په تیره د اوسپنی پټلی ده. دغه سکتور کی بهرنی مرسته ځکه ډیره آسانه ده چې د مرکزی آسیا او د جنوبي آسیا هیوادونه د خپلو اړتیاوو، گټو او تجارت په خاطر ډیر ژر دی پانگوني ته چمتو دی او دترانزیت گټه یې مور ته رسیږی، مثلاً افغانستان د ورېښمو لاری د اتصال لپاره مهم دی. افغانستان د خپل جیو - پولتیک او جیو- اکونومیک موقعیت له امله د سترو منطقوی- مواصلاتي پروژو په بشپړولو کي مهم او ارزښتناک موقعیت لري، د چین هیواد یې د (یوي لاری یو کمربند one road & one belt) پروژې لپاره ضرور بولی، CPEC او منځنی آسیا یې نور اړخونه پالی او داسې نور. د امنیتي گواښونو په له منځه تلو به اوس د دغه ډول پروژو د عملي کولو لپاره خنډونه له منځه لاړ شي، یعنی د پانگوني لپاره به ډاډ رامنځته شي، نړیوالی پانگوني او د سترو پروژو عملي کولو ته به زمینه برابره شي.

دڅنگلونو د احیا او احداث لپاره ډیره پانگه نده پکار، خو ډیر کار باید ورته وشي، په تیره بیا د غیر قانونی پریکولو او قاچاق مخه یې ونیول شي. ډیرش کاله وروسته به زمور اوبه د سعودی د تیلو د اوسنی بیو په اندازه بیه ولري (که مو څوک ورته پریږدی).

د پاڼو شمیره: له 1 تر 4

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاري ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکي په خبر و لولی

زموږ بله اقتصادي منبع کانونه دی. په دې کې ډیرې او زینته ډیرې پانګې ته اړ یاستو. مهمه داده چې کانونو او صنعت کې پانګونه زموږ په ګټه وي او دامناېع مټنه له لاسه ونه وځي. دې برخه کې بهرنۍ پانګې ته اړ یاستو. د کانونو په برخه کې موږ باید د خپلو کانونو په ګټه کې له پانګه اچوونکو سره شریک اوسو. دا هغه وخت کېدای شي چې موږ د (UNCTAD) دسپارښتنو سره سم ګام اوچت کړو. دغه کنفرانس پرمختیایي هیوادو ته د دوی دپانګونې او خامو توکیو په هکله ډیرې غوره مشورې ورکړي دي. د صنعت او پانګونې د اونی په نمانځنه کې به انکتاد او د هغه رول یو څه وپېژنو:

د UNCTAD کنفرانس د تجارت او پرمختیا په ډګر کې د پرمختیایي هیوادو د اقتصادي وضعیت ارزونه او دې برخه کې سپارښتونه کوي. دغه کنفرانس (UNCTAD: United Nations Conference on Trade and Development) په لنډیز سره (UNCTAD انکتاد-ینکتاد) بلل کېږي، چې په ۱۹۶۴ میلادي کال کې، دملګرو ملتونو د سازمان په پاملرنې سره دپرمختیایي هیوادو د سره نږدې کېدو په موخه جوړ شو. دا د م.م. دا کنفرانس دعمومي غونډې یوه فرعي څانګه وه چې د ځانګړې قطعنامې له مخې دایر شو. انکتاد ترډیره نړیوال حقوقي شخصیت نلري، خو مشورې او سپارښتنې یې ډیرې ګټورې دي، دا مسلکي او اقتصادي مشورې او سپارښتنې دي، نه سیاسي او نظامي یا نورڅه چې یو پرمختیایي هیواد سره د دوی د ملي حاکمیت او اقتصادي استقلالیت برخه کې مرسته کوي. دا له پرمختیایي هیوادو سره د مساویانه- عادلانه، متقابلو نړیوالو مرستو اصل باندې تاکید کوي. موږ باید دې اونی کې دا اصل هیر نه کړو. د دې کنفرانس موخه دا وه او همدې باندې وروسته تر دې هم تاکید کوي چې د پرمختیایي هیوادو له مجبوریت ناوړه ګټه پورته نشي، بلکې دوی حمایتي شي، خام توکي یې دنړیوالې بېي سره سم وپېرودل شي، سوداګرۍ کې عادلانه برخه ورکړل شي او پرمختلو هیوادو سره متوازن او متعامل معاملات ورسره وشي، د دوی د پرمختیا عوامل باید تجزیه او تحلیل او کافي اطلاعات (ډیټا) یې راټوله شي او بیا د پرمختلو هیوادو له تجربو او کمکونو په استفادې د دوی په ګټه کار لاندې راشي. انکتاد دپرمختیایي هیوادو د اړتیاوو د پوره کېدو لپاره نورو سازمانو سره همکاري لري. د انکتاد سکرتریت له غړو او سیمه ییزو کمیټو اودولتي موسساتو، غیردولتي سازمانو او نورو سره کارکوي. د انکتاد یوه موخه د خامو توکیو او کانونو مساعد استخراج او تجاري چاري یې ښه کول دي.

په ۱۹۹۹م. کال کې انکتاد دپرمختیایي هیوادو تجاري بررسی وکړه. د ۱۹۹۹ په اکتوبر کې یې یوه نوی ستراتیژي طرح کړه چې دوه برخي یې لرلې:

۱. د نړیوالوسوداګریزو نقاطو GTPNet یا Global Trade Point Network په وسیله د اغیزمنو اوبا کیفیته خدماتو چمتو کول،

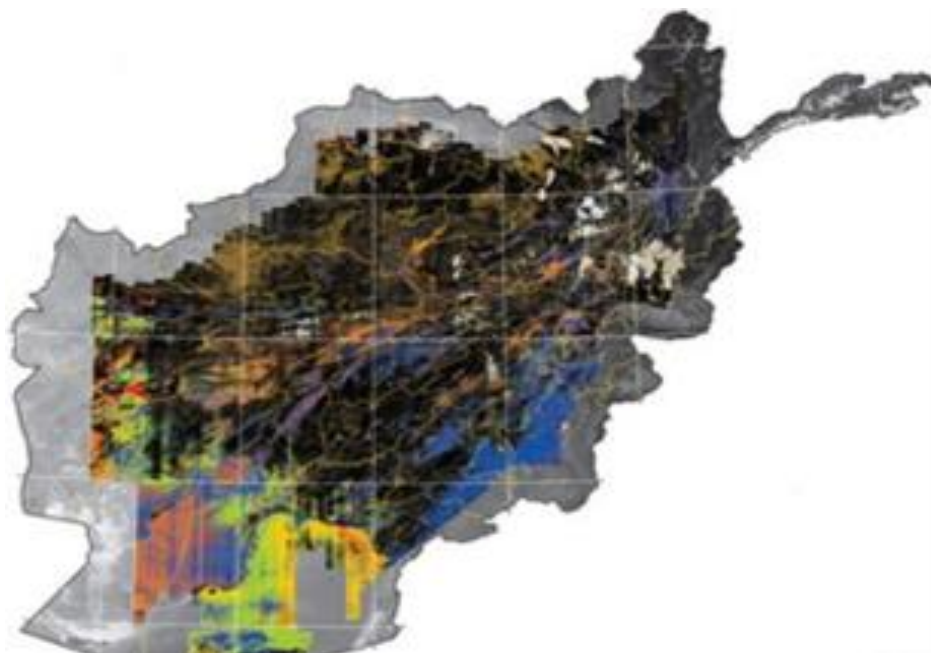
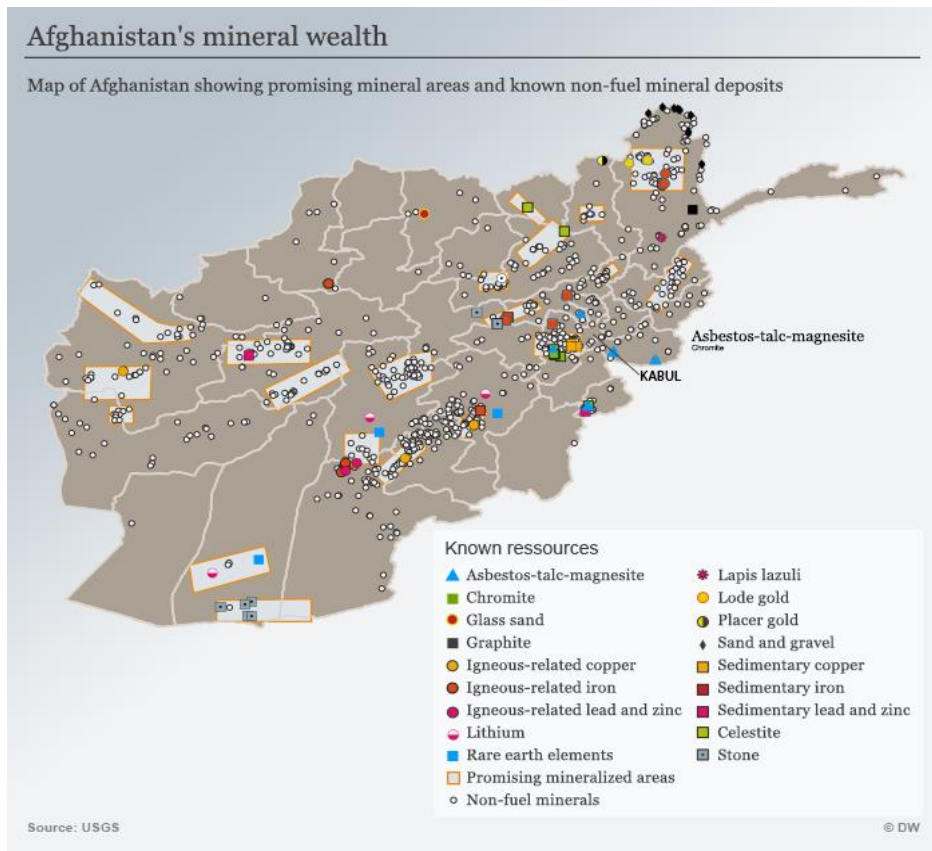
۲. دپرمختیایي هیوادولا پیاوړی کول، دوی له ترلنیا څخه ژغورل او دلته د ثبات ټینګول، بهرنی سیده بانګونه زموږ افغانانو لپاره مساعد فرصت دی چې هم د پانګې د کمښت جبران مو وشي او هم مو د کاري ځواک وړتیا ښه او تکنالوژي واره او وسره آشنا شو. په تیره بیا کانونه ایستل او پلټل پرته له قیمتې او پیچلې تکنالوژي ناممکن دي.

افغانستان کې د مندلیف په جدول کې موجود ټول طبیعي عناصر موندل کېږي. له دې پلوه یو بیساری هیواد یاستو. موږ د سیمې د هیوادو په پرتله د نادرو منرالونو او طبیعي زیرمو پراخي سرچیني لرو، که چېرته په قانوني، مسلکي او سمه توګه استخراج شي، اغیز به یې د اقتصاد پرمختیا، داستخدام دفرصتونو جوړولو او د خلکو ژوند د کچې لوړلو کې ډیر ژر او په حیرانوونکې توګه څرګند شي. افغانستان د سرو او سپینو زرو، پلاتینیم، وسپني، یورانیم، المونیم، د ډبرو دسکرو، ټالک، مرمر، قیمتي ډبرو، طبیعي ګاز، نیوبیم، کربالت، مولیبدن، آلومینوم، فلورسپات، مالګي، سمنټو، اورانیوم، بریلیم، لیتیوم او مسو کانونه لري. تر اوسه پوري د افغانستان د طبیعي زیرمو د ارزښت په هکله بیلابیل اټکلونه شوي دي، خو د امریکا متحده ایالاتو د یوې وروستي سروې له مخې د افغانستان د طبیعي زیرمو ارزښت تر یو ترلیون او د افغان چارواکو په اټکل درې ترلیون ډالرو نه هم ډیر دی. همدارنګه نفتي زیرمي مو چې څه په جنوب او څه په شمال کې دي، دا ارزښت نور هم لوړوي. نړیوالو دافغانستان د طبیعي زیرمو ځیني ارقام داسې نشر کړي دي: نفت ۱،۶ میلییادره بوشکي، ګاز ۱۶ ترلیونه مکعب فټه، دسون ګازی مایع ۵۰۰ میلیون ټنه، مس ۶۰ میلیون ټنه، وسپنه ۲۲۰۰ میلیون ټنه، نادره کیمیاوي توکي ۴۰۱ میلیون ټنه، سره زر ۲۷۰۰ کیلوګرامه او نور.

دغه زیرمي نړیوالو د پرمختلې تکنالوژي، دسپورمکیو د عکاسي او له ټیټې ارتفاع دالوتکو په مرسته اټکل کړي دي. دغه اټکلونه په ۲۰۱۰ م. کې شوي وو، چې اوس ممکن نورې پلټنې هم شوي وي. نړی دی برخه کې پټه او ښکاره لګیا ده؛ په تیره کله چې د کرونا له امله د یو شمیر عناصرو بیه نوره هم لوړه شوه لکه: مس، لیتوم، سره زر او نور. یو شمیر یې لا پوره تفحص او اټکل شوي ندي.

له کله نه چې نوی سیاسي وضعیت حاکم او د امنیت امیدواري زیاته شوه، سیاسي نړیوال ماحول بدل او دپانګونې پورتنولویو نوي وسنجول شوه، نوي تصامیم په کار دي، اوس تر هرېل وخت له اقتصادي بحرانه په آسانه وتلای شو، دا ځکه چې جګړه ودړیده، خو پریکړی لا مهمی دی چې معقولی او پر ملي ګټو متمرکزې وي. همدا اوس موږ د

۱۰۷ میلیارډ ډالرو په ارزښت نفت لرو(2). کله چی د امریکی د جیولوژی /زمکپوهنی د سروی ادارې د افغانستان یو شمیر نقشې خپرې کړې، نړیوال یی هک حیران کړل لکه دا لاندی دوه نقشې:

Source Photography USGS :

د امریکا د متحده ایالاتو د جیولوجی او زمکپوهنی د سروی اداره په دغو نقشو کې د افغانستان بیلابیل خام توکی او کانونه په مختلفو رنگونو ښیې چې په ۲۸ هوایی پروازونو سره د ۴۳ ورځو په ترڅ کې، څو کاله مخکې له هوا څخه د ۱۵ کیلومتری لوړوالی څخه اخیستل شوی دی.

د پاڼو شمیره: له 3 تر 4

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې ښې پازوالی د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولئ

په فعلی حالت کې په افغانستان کې ناقانونه کان کېندنې او په غیر مسلکي توګه د کانونو استخراج نه یوازې د کانونو د خرابوالي او ضایعاتو سبب ګرځي، بلکې په یو شمیر مواردو کې دغه راز هڅې د چاپیریالی ستونزو او د انساني مړینو لامل هم ګرځي. په دې ډول ناتوانه حالت کې مور د کانونو د قراردادونو او د هغو د استخراج لپاره د انګتاد مشورو ته ډیر اړ یاستو.

په صنعت او کانونو کې کورنۍ او بهرنۍ پانګونه جلبول یو اساسی شرط او اړتیا ده، خو تر دې هم مهمه دا چې ملی منافع مو وسنجوو او د مالکیت اختیار یې خپله ولرو، په ګټه کې شریک، له اصلی عناصرو سره نور فرعی عناصر هم محاسبه او د کاري ځواک په استخدام کې شریک شو، د چاپیریال او بادوامه پرمختیا ډاډ مو تر لاسه شی، په دې سره مو تکنالوژیکي تجربه او پوهه هم اوچته او د استخدام کچه اوچته شی. یعنی دا هغه اقتصادی ډګر دی چې څو مقصده او هر اړخیز یې باید و سنجوو.

(1) Appropriate technology ,that is suitable to the social and economic conditions of the geographic area in which it is to be applied, is environmentally sound, and promotes self-sufficiency on the part of those using it .

(2) USGS